

SCURTĂ ISTORIE A UNUI ANTIMIS

IOAN OPRÎȘ*

Grija pentru păstrarea în bune condiții a bunurilor ecleziale a cunoscut, în timp, conotații diferite, fiind motivată diferențiat de către deținătorii direcți și de drept ai valorilor bisericești sau de către autoritățile specializate în ocrotirea patrimoniului cultural.

La 5 iulie 1921 Octavian Goga a aprobat membrilor Comisiunii Monumentelor Istorice o delegație permanentă prin care aceștia aveau dreptul de „a ridica din biserici și mănăstiri în schimbul unei chitanțe, toate obiectele scoase din uz, aflate azi la voia întâmplării, spre a fi depuse în Muzeul C.M.I.”¹. Comisiunea - sub semnăturile lui D. Onciul și V. Drăghiceanu a trimis o circulară tuturor celor interesați.

Autorizarea în cauză era susținută de numeroase probe ale lipsei de cunoaștere a celor mai elementare reguli de conservare. Ministrul-poet n-a fost singurul care a constatat asemenea deficiențe. Și el și cei care l-au urmat au căutat să consolideze sistemul de protejare a patrimoniului cultural religios, stându-le în sprijin prestigioasa Comisiune a Monumentelor Istorice. Aceștia i se datorează în bună măsură nu doar politica juridică și domeniială ci și instalarea unor concepte și practici autorizate prin puterea cu care a fost investită și prin calitatea de excepție a membrilor săi. Comisia a creat un sistem de protecție și deopotrivă un climat pozitiv față de soarta avuției culturale².

La începutul anului 1938 C.M.I. l-a delegat pe Victor Brătulescu, secretarul Comisiunii, „cu adunarea și clasarea obiectelor vechi scoase din uz, de la toate bisericile din țară”. Măsura urmărea, pe de o parte, să mărească patrimoniul Muzeului de Artă Religioasă, iar pe de alta, să salveze obiecte neglijate de unii preoți. Reacția la această măsură însoțită și de Ministerul Cultelor și Artelor, dar care-l avea în fundal pe Nicolae Iorga, a fost de natură să ceară exceptare sau chiar să încurajeze muzeificarea unor valori bisericești. Astfel, Mitropolia Ungro-Vlahiei, prin semnătura Episcopului Veniamin a anunțat ministerul că „Arhiepiscopia noastră (a Bucureștilor, n.n.) își va înființa un muzeu propriu de obiecte bisericești”, așa născându-se colecția muzeală de

* Muzeul Național de Istorie a României, București.

¹ S-a răspuns astfel la nota C.M.I., nr. 404/28 VI 1921, A.N.I.C., fond M.C.A., dosar 2/1921, f. 56.

² Ioan Oprîș, *Comisiunea Monumentelor Istorice*, Editura Enciclopedică, București, 1994.

la mănăstirea Antim³. Cât privește un muzeu național - vizat de Nicolae Iorga - al Bisericii Ortodoxe, decizia înființării lui s-a amânat *sine die*.

Venerate și conservate adeseori după metode empirice, multe icoane, veșminte, piese de mobilier de cult au fost transmise cu pioșenie demnă de recunoscut, dar în precare condiții fizice. Radicalizarea concepțiilor de conservare științifică, ca și instalarea - prin sisteme juridice - a unor autorități în domeniu au condus uneori la conflicte între deținătorii legali și stat.

Un astfel de moment conflictual l-a marcat cazul antimisului de la Brădetu-Argeș. Piesa în cauză a fost prezentată în ședința Academiei Române din 22 noiembrie 1935 de însuși președintele Comisiunii Monumentelor Istorice, Nicolae Iorga. Valoarea piesei o sublinia apartenența la bunurile mitropolitului Luca și datarea ei precisă la 1604. Antimisul fusese integrat „într-o sfântă *Evanghelie* tipărită la 1697 și dăruită bisericii noastre de Ioasaf, episcopul Buzăului, cu o dedicație specială, care dedicație se termină cu următoarele cuvinte: «Cel ce va îndrăzni a înstreina această Sfântă *Evanghelie* de la mănăstirea Brădetu, să fie sub osânda Domnului nostru Isus Hristos»“⁴.

Valoroasa piesă s-a păstrat într-un așa-zis muzeu al așezământului și a impresionat pe toți cunoscătorii care au avut prilejul să o vadă la fața locului.

Ionel Brătianu, în 1912, l-a felicitat chiar pe parohul bisericii pentru că n-a cedat-o Muzeului de Artă Religioasă, dovedind „mare dragoste de a fi păstrătorul acestor valori istorice“ și l-a încurajat „și de aici înainte, fii tot așa, iar urmașilor transmise-le aceeași dragoste, spre a te imita“⁵.

A văzut-o și Episcopul Argeșului Calist, recomandând „să-l păstrezi cu cea mai mare sfințenie și să se simtă mândru de el atât el (preotul Victor Popescu, n.n.) cât și sătenii, că sunt în posesia unor adevărate valori istorice“⁶. Iar urmașul acestui ierarh, Episcopul Nechita le-a dat „sfaturi și îndemnuri de felul cum trebuie să păstrăm, aceste valori“, asta în vara anului 1934 când preotul a participat la serbarea Ateneului „Stelian Popescu“⁷. La fel, I. D. Ștefănescu, cunoscut istoric de artă, „a rămas uimit când a văzut acest antimis“, considerându-l „a fi cel mai vechi din țară, recomandându-ne să-l păstrăm cu cea mai mare îngrijire, fără a-l înstrăina, rămânând pentru totdeauna la locul unde de la început a fost sortit să stea, dându-ne sfaturi și exemple în acest sens“⁸.

Asemenea sugestii și aprecieri - scria preotul - „au pătruns în sufletul nostru“ ca un blestem „aplicat nu numai pentru acea Sfântă *Evanghelie*, ci și pentru toate obiectele ce le are biserica“⁹.

Așa că, atunci când N. Iorga l-a cercetat din nou, și „a rămas încântat de felul cum se păstrează“, dar l-a cerut preotului motivând că „dacă nu-l am, nu pot scrie, nici

³ Cf. adresa Mitropoliei Ungro-Vlahiei - Arhiepiscopia Bucureștilor, cu nr. 3045/23 III 1938, în A.N.I.C., fond M.C.A., dosar 17/1938, f. 7.

⁴ În răspunsul preotului parohiei Brădetul către Episcopia Argeșului, care a cerut date cu adresa nr. 204871/23262/1935, f. d., f. 1, în A.N.I.C., fond M.C.A., dosar 52/1936, f. 3v.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

vorbi despre el, și este expus să rămână ca un obiect fără nici o importanță¹⁰, preotul l-a refuzat. A făcut-o deși a recunoscut că „în parte, lucrurile chiar așa s-au petrecut, căci până acum nu s-a vorbit decât prea puțin de el”¹¹. Argumentele sale trebuie corect evaluate și nu pot fi neluate în considerație: „pentru noi reprezintă o bogăție istorică neprețuită. E atracția și admirația tuturor vizitatorilor sfântului locaș”; „face parte din ultimele rămășițe de obiecte istorice din câte le-a avut mănăstirea Brădet” „căci celelalte fuseseră deja duse la Curtea de Argeș „dimpună cu toate documentele, de unde, nu astăzi, ci încă de demult, nu se mai știe de ele - nu se mai găsesc”¹².

Iată de ce, nu din îndărătnicie, nu din neascultare, ci din „adâncă smerenie, atât eu cât și parohienii mei și cerem iertare dacă nu îndrăsnim a deposea sfânta biserică de un obiect cu așa de mare valoare istorică”¹³ parohul a hotărât să nu se supună. Celor care ca N. Iorga, doreau să cerceteze antimisul, preotul Victor Popescu le-a adresat invitația și „deosebita cinste să vină la fața locului, unde noi le vom pune toate la dispoziție”¹⁴.

La 31 decembrie 1935 Episcopia Argeșului a dat curs cererii parohului de la Brădet, trimițând-o alături de intervenția sa, la Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor¹⁵.

Tocmai eparhia a semnalat - evident, la cererea ministerului - prezența antimisului în muzeul bisericii, menționând că se afla „în bună stare”. Pe această corespondență, ministrul Al. Lapedatu - atunci și președinte al Academiei Române - a notat la 22 ianuarie 1936 lapidar: „Cred totuși că e necesar să fie adus la Episcopie”¹⁶. Drept răspuns, ministerul a transmis Episcopiei Argeșului, la 30 ianuarie 1936 hotărârea ministrului: „crede că e mai bine să se ducă antimisul mitropolitului de la parohia Brădet, jud. Argeș, la acea Sfântă Episcopie, unde se va păstra cu mult mai bine decât în muzeul parohiei”¹⁷.

Decizia luată atunci avea în calcul obligația fiecărei eparhii de a organiza colecțiile bisericești, într-un muzeu eparhial, evident mai bine făcut, protejat și deschis intereselor de cercetare. Hotărârile respective au aparținut Sinodului și Adunării Bisericești, fiind încurajate de Patriarhul Miron Cristea, ca și de istoricul Al. Lapedatu. Ele aparțineau unui proces de modernizare culturală, în cadrul căruia Biserica a jucat un rol deosebit de important.

Or, unde altundeva ca în Palatul Episcopal al Argeșului s-ar fi convenit să fie adunate cele mai de seamă mărturii care să pună în larg circuit public, tezele istoriei împreunate cu însemne ale credinței!

¹⁰ *Ibidem*, f. 3.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, f. 3v.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Cf. adresa nr. 8373/31 XII 1935 semnată de Episcopul Nechita, idem f. 2.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Cf. adresa M.I.C.A. nr. 2336-237/30 I 1936; idem f. 2v.

SHORT HISTORY OF AN ANTIMIS

Abstract

As a consequence of the verdict from the 5-th of July 1921, all the objects which were out of usage of the churches and monasteries from all over the country had to be gathered by the delegates of the Historical Monuments Board and brought to the museum of the institution. Certain object generated some conflicts. Among these objects was the Antimis (cloth used for the altar's table) from the Brădet monastery (the Argeș County), dated 1604, which Nicolae Iorga asked for in order to be brought to the museum of the Board. The priest of the hermitage refused the proposal and thus a strong dispute regarding the place where the object was to be stored was created. Finally the chosen place was the Argeș Bishopric.